

ОСВІТА ВПРОДОВЖ ЖИТТЯ

оскільки творчість не має меж.

Звичайно, не кожному вчителю легко відразу перейти на нові освітні технології, але слід пам'ятати слова Джона Дьюї: «Якщо ми будемо вчити сьогодні так, як ми вчили вчора, ми вкрадемо в дітей завтра». Тому найголовніше – це бажання самого вчителя вчитися, освоювати щось нове, бажання вивчати і впроваджувати в свою практику інновації, прагнення працювати так, як цього вимагає новий освітній стандарт, уміти запалити жагою пізнання своїх учнів.

Література:

1. Анісімова Г. О. Сучасний урок у початковій школі: традиції та інновації: навчально-методичний посібник / Г. О. Анісімова, О. В. Нікулочкіна. – Тернопіль : Мандрівець, 2012. – 104 с.
2. Краткий психологический словарь / под ред. А. В. Петровского, М. Г. Ярошевского. – М/, 1985. – С. 351.
3. Поташник М. М. Педагогическое творчество: проблемы развития и опыт: пособие для учителя / М. М. Поташник. – К. : Рад.шк., 1988. – 187 с.
4. Рувинский Л. И. Теория самовоспитания / Л. И. Рувинский. – М., 1973. – 263 с.
5. Савченко О. Я. Дидактика початкової освіти: підручник / О. Я. Савченко. – К. : Грамота, 2012. – 504 с.
6. Савченко О. Рефлексивний компонент уроку / О.Савченко // Учитель початкової школи. – 2015. – № 4. – С.5–9.
7. Сисоева С. О. Основи педагогічної творчості: підручник / С. О. Сисоева. – К. : Міленіум, 2006. – 244 с.
8. Сухомлинський В. О. Вибрані твори: в 5-ти т. / В. О. Сухомлинський. – К. : Радянська школа, 1976. – Т. 1. – 653 с.
9. Сухомлинський В. О. Народження громадянина / В. О. Сухомлинський // Вибрані твори: в 5-ти т. / В. О. Сухомлинський. – К. : Радянська школа, 1977. – Т. 3. – С. 283–582.

Комінарець Т. В.*

ФОРМУВАННЯ ТВОРЧОЇ ОСОБИСТОСТІ ДОШКІЛЬНИКА ЗАСОБАМИ ТЕАТРАЛЬНОЇ ГРИ

Анотація: стаття присвячена темі значення театральної гри у становленні та розвитку творчої особистості дошкільника. Театр, як один із відоміших видів мистецтва, формує в дитини такі ключові компетентності як комунікативна та соціальна. Особлива увага звертається на розвиток емоційної культури, здатності до співчуття та співпереживання в дітей дошкільного віку, розвитку мовлення засобами театрального дійства.

Актуальність проблеми художньо-естетичного розвитку та формування творчих рис особистості дошкільника визначається Базовим компонентом дошкільної освіти. У документі окреслені основні шляхи реформування національної освіти, які передбачають упровадження інноваційних форм і методів виховання, що відповідають потребам розвитку особистості, сприяли

* **Комінарець Т. В.**

ОСВІТА ВПРОДОВЖ ЖИТТЯ

розвитку та розкриттю їхніх талантів, духовно-емоційних, розумових здібностей, починаючи з раннього дитинства.

У дошкільному віці формуються й розвиваються індивідуальні та спільні ігрові інтереси, що виявляються в емоційно-пізнавальному ставленні до гри чи іграшки, прагненні дошкільника виразити те, що він пізнав, потребі займатися конкретним видом діяльності тощо.

Одним із найбільш дієвих засобів педагогічного впливу на розвиток творчої особистості дошкільника є театр. Театр є найбільш синтетичним видом мистецтва. Він увібрав в себе літературу, музику, живопис, саме театральне мистецтво, іноді – цирк, кінематограф або анімацію. Таким чином він надає дошкільнику можливість спробувати свої вміння й бажання в різних видах мистецтва і проявити творчі здібності. Метою статті є визначення значення театралізованої гри в процесі формування творчих і креативних якостей особистості дошкільника, тому що саме ігрові інтереси сприяють розширенню досвіду дитини, її розумовому розвитку, збагаченню і поглибленню знань, формуванню моральних уявлень, спонукають до використання набутих знань у практичній діяльності [1].

Театралізована діяльність у дошкільному віці – один із найефективніших засобів педагогічного впливу на розвиток творчої особистості дитини, впливає і на творчі прояви дітей. За Л.С. Виготським «акторська праця є своєрідною творчістю психофізіологічних станів людини». Вона сприяє розвитку в дошкільнят фантазії, виникнення в їхній уяві яскравих образів літературних героїв, казкових персонажів. Крім того, малюки вдаються до виразного втілення психологічних особливостей персонажів, самостійно добирають для них засоби мовленнєвої (інтонації) та зовнішньої виразності [2].

У дошкільній педагогіці для визначення діяльності, що пов'язана з театром, використовують декілька термінів: «театральна діяльність» (Л.Артемова), «театралізована діяльність» (А.Богуш), «театрально-ігрова діяльність» (О.Аматьєва), «театралізована гра» (Л.Артемова), «ігри за сюжетами літературних творів» (Ю. Косенко), «театрально-мовленнєва діяльність» (Н.Гавриш).

Практика переконує, що театрально-ігрова діяльність – одна з найважливіших засобів розвитку емоційної культури, здатності до співчуття та співпереживання. Саме тому особливого значення у творчій самореалізації дитячої особистості приділяємо театру, оскільки театр забезпечує життя дитини у світі краси, гри, казки, музики, фантазії, що сприяє становленню дитячих характерів, особистості в суспільстві.

Театралізована діяльність – це, власне, гра в театр «для себе», підготовка та показ вистав «для глядачів». У процесі театралізованої діяльності дошкільники знайомляться з особливим видом праці (актора, режисера і т. ін.), застосовують кращі літературні форми. В Україні проблему розвитку мовлення

ОСВІТА ВПРОДОВЖ ЖИТТЯ

в театралізованій діяльності досліджувала Н. Водолога. Автор у структурі театралізованої діяльності виокремлює артистичні й акторські здібності. Н. Водолога зазначає, що артистичні здібності – це особливий рівень прояву спеціальних здібностей дітей, що забезпечує їм успіх у виконанні творів мистецтва різних видів та жанрів (співи, танці, створення й виконання композицій на різних музичних інструментах, декламування, виконання ролей у театральних виставах тощо). Акторські здібності дітей дошкільного віку – це такий рівень прояву психологічних особливостей індивіда, який забезпечує йому стійкий інтерес та успіх у художньо-мовленнєвій діяльності (виразний переказ художніх творів) та успішне, виконання ролей у театральній-ігровій діяльності. Тож, акторські здібності є частиною артистичних. Для них характерна глибина зосередження на своєму основному предметі – театальному образі [7, с. 31].

Різниця між ними може бути визначена співвідношенням: артист – не обов'язково актор, актор може виступати як артист (О. Аматыєва). Л. Виготський відзначав одномоментність створення дитиною театального образу, що є швидким розрядженням її почуттів. Водночас Н. Ветлугіна говорить про можливість формування свідомого ставлення до використання засобів образності лише під впливом цілеспрямованого навчання, у результаті чого діти починають усвідомлювати, що різні явища, ставлення, стан можна виразити, лише змінюючи характер рухів, пози, жестів, міміки, мелодійність інтонацій голосу. Зауважимо, що обидва автори ведуть мову про різні умови перебігу художньої діяльності дітей: Л. Виготський – про ініціативну театралізовану гру, а Н. Ветлугіна – про можливість досягти свідомого рівня її опанування в ситуації організованого навчання. Театралізована діяльність у дошкільному віці існує та усвідомлюється педагогами як один із найефективніших засобів педагогічного впливу на розвиток особистості дитини, що використовується з певною метою і спонукається мотивами [11].

Педагог розвиває в дошкільників уміння «входити в образ» і «утримувати» його впродовж усієї театралізованої діяльності; усвідомлення мовленнєвих та виконавчих дій; уміння передавати характерні особливості будь-якого художнього образу; здатність переносити отримані уявлення в самостійну ігрову діяльність; спроможність виявляти зацікавленість до театру як виду мистецтва; усвідомленість змісту, ідеї, художніх образів літературних творів.

Театралізована діяльність виступає як специфічний вид діячої активності, один з найулюбленіших видів творчості. С. Русова довела природність «драматичного інстинкту малюків».

Так, однією з перших, хто систематизував різні види театралізованої діяльності, була вітчизняний педагог С. Русова, яка вбачала в ній ефективний засіб розвитку мовлення і творчих здібностей. Автор виділяла такі види драматизації, як руханка

ОСВІТА ВПРОДОВЖ ЖИТТЯ

і гра, у якій діти часто використовують для своїх забав зміст та словесні вирази тих казок, оповідань, що їм добре знайомі. С.Русова визначила два шляхи розвитку мовлення у процесі театралізованих ігор. Якщо діти спеціально готують ролі заздалегідь, дослівно вивчають репліки літературних героїв, це, на її думку, сприяє збагаченню словника дошкільників образними літературними виразами. Цей шлях надає драматизації більш літературної форми та краси, але перетворює драматичну гру на вправу навчання мови. Якщо ж гра проводиться без попереднього заучування тексту, за власною інтерпретацією, тоді розвивається словесна творчість дітей, що знаходить прояв у сюжетоскладанні. Цей шлях формує в малюків уміння знаходити слова, характерні для того чи іншого моменту, героя, полегшує для дітей драматизацію більшості казок.

У програмі А.Богуш «Витоки мовленнєвого розвитку дітей дошкільного віку» подано таку класифікацію, яка включає і способи організації дітей, і зміст театральної-ігрової діяльності, і розмаїття літературних текстів, за якими можуть розігруватися театральні вистави. Автор виділяє ігри-драматизації, імпрровізації, інсценівки художніх творів, ігри за сюжетами літературних творів, розігрування потішок, забавлянок, пісень [6, с. 132].

Якщо розглянути класифікацію, запропоновану Н.Водолагоу, де враховано такі суттєві моменти: форма організації: а) моно-гра (індивідуальна), у процесі якої дитина сама і сценарист, і режисер, і виконавець усіх ролей; б) колективна гра, під час якої діти мають розподілити ролі, розвинути сюжет, дібрати костюми, підготувати та показати виставу. Індивідуальна гра дозволяє краще пізнати дитину-дошкільника, знайти ключ до розуміння душі малюка, оскільки в такій грі найбільш повно проявляються індивідуальні особливості дитини, її особистісні якості, водночас колективна гра має більші потенційні можливості щодо прояву й розвитку творчих здібностей дитини; свобода відтворення тексту: а) точне відтворення літературного тексту, тобто дослівна передача авторських слів, заучування тексту; б) вільне володіння текстом, яке дає дитині можливість імпровізувати, змінювати текст, додавати нові події, вводити нові персонажі. Але в будь-якому разі дитина має добре володіти текстом (авторським, власним), оскільки від цього залежить якість відтворення тексту та якість мовлення. Знання тексту надає можливість вільно «відходити» від нього, змінювати його, по-своєму інтерпретувати, тобто виявляється чудовим підґрунтям для розвитку словесної творчості дошкільнят; адресність: а) гра «для себе» (маніпулювання, режисерська гра); б) гра «для інших» (показ вистав, інсценування). У кожному з цих видів по-різному проявляються особливості мовленнєвого розвитку. Під час першої – дитина майже не вживає розгорнутих речень, адже гра не розрахована на глядачів, і тому ігрові дії не вимагають пояснень, уточнень. Нерідко сюжет народжується – на скритому рівні. Така діяль-

ОСВІТА ВПРОДОВЖ ЖИТТЯ

ність не потребує спеціальної підготовки [3]. Навпаки, гра «для інших» є більш складною, більш відповідальною, вимагає спеціальної підготовки, репетицій; мовленнєве оформлення ідеї, опис і динаміка подій мають бути зрозумілими іншим. У поданій класифікації також враховувалась позиція дитини в театралі зованій діяльності, мета цієї діяльності, пріоритетність мовленнєвих завдань, вибір матеріалу, які змінювались на різних етапах діяльності (сприймання театрального видовища, театралізована гра, підготовка театральної вистави (репетиції)).

При організації роботи театральної студії враховуються наступні цілі творчого розвитку дитини:

- формування основ емоційної культури;
- розширення уявлень про взаємодію різних видів мистецтв, про їх взаємопроникнення, образну природу;
- стимулювання творчих проявів при створенні художніх образів для передачі своїх вражень, почуттів, що виникають в процесі сприйняття витворів мистецтва;
- формування потреби в творчості, стимулювання процесів саморозвитку і творчої самореалізації особистості засобами художньої творчості [4, с.73].

Діяльність дошкільників у такому випадку стає художньою, коли вона спирається на різні види мистецтва, втілені у своєрідні і доступні для дитини форми. Це образотворча, театральна, музична й літературні форми. Це образотворча, театральна, музична і літературна (художньо-мовна) діяльності [7, с. 14].

Театралізована діяльність створює умови для розвитку творчих здібностей. Цей вид діяльності вимагає від дітей уваги, кмітливості, швидкості реакції, організованості, уміння діяти, підкоряючись певному образу, перевтілюючись у нього, живучи його життям. Тому поряд із словесною творчістю драматизація, чи театральна постановка, представляє найбільш частий і розповсюджений вид дитячої творчості. Це пояснюється двома основними моментами: по-перше, драма, заснована на дії, що здійснюється самою дитиною, найбільш близько, дієво і безпосередньо пов'язує художню творчість з особистим переживанням [9, с. 48].

Як відомо, театр є однією з найбільш наочних форм художнього відображення життя, заснованою на сприйнятті світу через образи. Специфічним засобом вираження змісту і й сенсу в театрі виступає сценічна вистава, що виникає в процесі ігрової взаємодії акторів. Однак у галузі початкової музичної освіти дітей музично-театральна діяльність видається найменш розробленим напрямом, тоді як ефективність його очевидна, про що свідчать численні психолого-педагогічні дослідження.

Процес музичного виховання включає в себе всі види музичної, і в тому числі театралізацію. У заняттях музикою театралізація повинна займати вагомe місце, поряд з іншими видами діяльності театралізація робить великий вплив на розвиток у дитини творчих здібностей, образного мислення.

ОСВІТА ВПРОДОВЖ ЖИТТЯ

Музичний компонент театральних занять розширює розвивальні та виховні можливості театру, посилює ефект емоційного впливу як на настрій, так і на світовідчуття дитини, оскільки до театральної мови міміки і жестів додається закодована музична мова думок і почуттів. У цьому випадку в дітей збільшується кількість і обсяг сенсорно-перцептивних аналізаторів (зорових, слухових, рухових) [9].

Серед компонентів творчості виділено творчу уяву, творче мислення і досвід творчої діяльності, рівень розвиненості яких визначався за низкою показників. Досвід творчої діяльності проявляється в здатності дошкільника до здійснення різних видів музичної діяльності (сприйняття, музично-ритмічних рухів, гри на дитячих музичних інструментах, елементарної імпровізації); у зацікавленості дитини до виконання творчих завдань; цікавому результату виконання таких завдань.

Специфіка розумового виховання у грі зумовлена відсутністю прямого навчання, однак вона створює умови для засвоєння і відтворення нових знань. У грі розвивається розумова активність дитини, яка завжди пов'язана з роботою уяви, оскільки дошкільнику необхідно обрати для себе роль, уявити дії людини, яку хочеться наслідувати [12, с. 54]. Творча уява виявляється, розвивається й у пошуках засобів здійснення задуму, створенні ігрової обстановки тощо. Під час творчої гри в дитини формується і розвивається вміння співвідносити свою точку зору на події, які зображуються, дії, предмети з точкою зору інших, що відкриває можливості для переходу її мислення на новий рівень.

Література:

1. Олійник О. М. Шляхи творчої самореалізації та емоційного розвитку дітей старшого дошкільного віку засобами організації театральної студії (м. Львів, 24-25 жовтня 2014р. | 145) Дошкільна педагогіка. Источник: <http://reftrend.ru/662580.html>
2. Выготский Л. С. Психология развития ребенка. – М. : Эксмо, 2003. – 512 с.
3. Горбушина Л. А. Выразительное чтение и рассказывание. – М., 1980.
4. Богуш А.М., Аматыева Е., Хаджирадева С. Культура речевого общения детей дошкольного возраста. – Одеса, 2003. – 275 с.
5. Богуш А., Гавриш Н., Котик Т. Методика організації художньо-мовленевої діяльності дітей у дошкільних навчальних закладах. Підручник для студентів вищих навчальних закладів факультетів дошкільної освіти. – К. : Видавничий Дім «Слово», 2006. – 304 с.
6. Водолага Н. В. Театральна абетка. – Донецьк : Лебідь, 2000. – 108 с.
7. Гавриш Н. В. Де беруться казки // Джміль. – 2001. – № 1. – С. 3-7.
8. Дунаєвська Л. Добрий друг казка. Усна народна творчість як виховний засіб // Дошкільне виховання. – 1980. – № 8. – С. 8-10.
9. Антипина А. Е. Театрализованная деятельность в детском саду / А. Е. Антипина. – М. : ВЛАДОС, 2003. – 103 с.
10. Венгер Н. Ю. Путь к развитию творчества / Н. Ю. Венгер // Дошкольное воспитание. – 1982. – № 11. – С. 32-38.

11. Ветлугина Н. А. Музыкальное воспитание в детском саду / Н. А. Ветлугина. – М. : Просвещение, 1981. – 240 с.
12. Елькина Е. А. Развитие творческих способностей дошкольников в условиях музыкально-театральной деятельности [Электронный ресурс] / Е. А. Елькина. – Режим доступа: <http://moi-detsad.ru/konsultac641.html>

Кузьменко Ю. В., Задонська М. І.*

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ КАЗКИ ПРИ ФОРМУВАННІ МАТЕМАТИЧНИХ УЯВЛЕНЬ ДОШКІЛЬНИКА

У даній статті висвітлено роботу з казкою як одну з найефективніших форм навчання й виховання дошкільнят, а також розкрито особливості використання казок при розвитку математичних уявлень дітей.

Базовий компонент дошкільної освіти передбачає засвоєння її змісту, розрахованого на весь період дошкільного дитинства, як завершальний етап: сформованість мінімально достатнього та необхідного рівня освітніх компетенцій дитини перших 6 (7) років життя, що забезпечує її повноцінний психофізичний та особистісний розвиток і психологічну готовність до навчання в школі. Досягти цього можливо лише за умов впровадження сучасних педагогічних технологій в навчально-виховний процес, що ґрунтується на компетентнісному та особистісно-орієнтованому підході до навчання й виховання дошкільників.

З-поміж семи ліній розвитку дітей дошкільного віку, визначених у Базовому компоненті, ми зупинимось у своєму дослідженні на формуванні математичних уявлень дошкільників, бо дана проблема є актуальною для сучасної теорії і практики педагогічної науки і є одним із важливих завдань дошкільної освіти.

У світ математики дитина входить із самого раннього віку. Протягом усього дошкільного віку в дітей починають закладатися елементарні математичні уявлення, які в подальшому стануть основою для розвитку їхнього інтелекту і формування культури навчальної діяльності [2]. Науково доведено, що казка може зацікавити дітей у цьому віці, зробити процес навчання легким та захопливим. Відмітимо, що творче поєднання казки з математикою є сучасним і ефективним методом роботи вихователя.

Проблемами розвитку дітей займалося широке коло педагогів: Я. А. Коменський, І. Г. Песталоцці, Л. А. Венгер, К. Д. Ушинський, Л. Н. Толстой, Є. І. Тіхеева, А. М. Леушина, Є. І. Щербакова, Т. А. Шоригіна, Т. І. Єрофеева, Н. Я. Большунова та ін. У багатьох роботах науковців було розкрито важливу роль казки в навчанні дітей, розроблено спеціальні математичні казки для дітей дошкільного віку, окреслено математичні поняття, що повинні засвоювати дошкільники. Водночас слід зауважити, що проблема не є вирішеною остаточно й потребує

* © Кузьменко Ю. В., Задонська М. І.